

ФАКТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки виникають нові фінансові інструменти, які розширяють джерела фінансування та дозволяють суб'єктам господарювання функціонувати більш ефективно. Одним із таких інструментів, який покращує платоспроможність підприємства та сприяє ефективному управлінню дебіторською заборгованістю, є факторинг.

Факторингова операція є фінансовим інструментом, який забезпечує додаткове фінансування, прискорюючи обертання оборотних коштів шляхом відступлення одним суб'єктом господарювання іншому права грошової вимоги.

Початковою умовою здійснення факторингу є існування дебіторської заборгованості. Тому, насамперед, має місце процес реалізації постачальником продукції, товарів або послуги покупцю, у результаті чого виникає грошове зобов'язання. На наступному етапі постачальник, який у факторингових операціях виступає клієнтом (факторантом), передає документ (рахунок-фактуру) певній фінансовій установі (фактору) в підтвердження відступлення права грошової вимоги. Логічним продовженням операції є перевірка платоспроможності дебітора, після якої фактор оплачує частину суми (80-90%), вказаної в розрахункових документах. На завершальному етапі дебітор має повернути заборгованість у повному обсязі, але вже не постачальнику, а фактору, який, у свою чергу, сплачує залишкову суму коштів клієнту, стягуючи при цьому винагороду за проведення операції. Крім того, операції факторингу не завершуються лише на сплаті заборгованості дебітором, зазвичай фактор надає послуги з подальшого структурування дебіторської заборгованості.

Розкриття особливостей реалізації факторингового механізму дає можливість визначити його основні елементи, зокрема:

1) суб'єкти факторингу:

- факторант (клієнт) – постачальник продукції, товарів та послуг,
- фактор – фінансова установа (фірма або комерційний банк), яка отримує (придбає) дебіторську заборгованість за реалізовану продукцію і перераховує обумовлену суму факторанту;

- боржник (дебітор) – покупець продукції, товарів або послуг;

2) об'єкт факторингу – право грошової вимоги (дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги);

3) винагорода за послуги факторингу складається з відсотка за фінансування у вигляді відсотків річних і комісійної складової та залежить від:

- вартості фінансування;
- вартості прийнятих банком ризиків;
- вартості операцій з обслуговування;
- вартості подальшого управління дебіторською заборгованістю.

Оскільки факторинговий механізм передбачає, як мінімум, трьох учасників, то облікове відображення факторингових операцій відповідно має тристоронній характер. При цьому, основними об'єктами бухгалтерського обліку виступають:

- дебіторська заборгованість – як сума грошових зобов'язань покупця постачальнику за продукцію, товари та послуги;
- сума винагороди за послугу;
- додаткові послуги фактора;
- доходи фактора від надання послуги;
- витрати постачальника на оплату вартості послуг.

Зазначені об'єкти обліку є найбільш характерними для класичної схеми факторингу. Проте, зважаючи на різноманітність факторингового механізму, кількість об'єктів може змінюватись. Наприклад, факторинг з правом регресу передбачає, що при невиконанні покупцем своїх зобов'язань перед фактором, клієнт повертає останньому надані раніше кошти і сам займається стягненням боргу. Тоді ще одним об'єктом обліку виступатиме забезпечення у вигляді застави.

Як і будь-які економічні відносини, факторингові операції регулюються складанням договору. Договір факторингу виступає двосторонньою цивільно-правовою угодою. Проте, єдиної його форми, затвердженої нормативними актами, немає, і банки або фінансові установи узгоджують її на свій розгляд. Разом з тим, існують норми, які чітко встановлюють, яка інформація має бути зазначена у договорі, зокрема, це предмет договору, сторони, їх відповідальність, права та обов'язки.

Юридичною основою договору факторингу виступає цесія, тобто відступлення права вимоги за правочином. Однак, договір факторингу є ширшим, ніж договір цесії, оскільки він може містити інформацію про надання супутніх послуг, які не є характерними для цесії.

Договори факторингу зазвичай мають різну мету та суть, тому виділяють і різні їх види, наприклад, реальний, комерційний, платний та безвідплатний.

Варто зазначити, що договір факторингу є важливим для бухгалтерського обліку, так як виступає підставою для облікового відображення факторингових операцій. Тому правильне узагальнення та групування даних у договорі дасть можливість повно ідентифікувати факторингові операції та відобразити їх на рахунках бухгалтерського обліку.

Отже, проблему непогашення дебіторської заборгованості можна ефективно усунути з використанням інноваційного фінансового інструменту – факторингу, специфіка використання якого має доступний характер для суб'єктів господарювання усіх форм.